

Øvelse i å analysere feltnotater

Utarbeidet av: Frøja Isabella Storm-Mathisen, Universitetet i Oslo,
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Tidsbruk: 2 timer

Formål: Øve på å analysere feltnotater, for de som bruker observasjon som metode i sitt prosjekt, eller for hele klassen for å bli kjent med metoden.

Utstyr: PC eller penn og papir.

Forarbeid:

Det er flere begrep som kan være relevante å gjennomgå med elevene først. For eksempel er begrepet «overgangsrite» brukt på russefeiringen tidligere (van Gennep 1999; Sande 2002). Et sentralt trekk ved overgangsriter er at deltakerne (for eks. «ungdom») midlertidig får en ny, kollektiv identitet hvor de utsettes for ulike prøvelser, før de deretter returnerer til samfunnet med en ny, mer permanent identitet (for eks. «voksen»). Andre begrep som kan være relevante er «norm» og «sanksjon». Slik Durkheim argumenterte for, er normer ofte usynlige for oss når de følges, men blir synlige med en gang vi bryter dem for da sanksjoneres de av andre folk (Durkheim 1982: 51). Slik synliggjør sanksjoner de gjeldende normene. Det finnes også positive sanksjoner, som er belønninger for å følge en norm eller leve opp til et ideal. Kanskje det er andre begreper som er nyttige også?

Det kan også være lurt å gi elevene noen eksempler på koding. Man kan f.eks. la elevene lese utdrag fra Hvordan bruke teori, av Johannessen, L.E.F., Rafoss, T.W. og Rasmussen, E.B. (2018) s.284-294.

Elevene kan jobbe alene eller i par eller gruppe. Hvis dette brukes som introduksjon til metoden, kan det være en fordel at flere jobber sammen, slik at de kan diskutere med hverandre.

Eventuell utvidelse av oppgave:

La elevene skrive kronikken i oppgave 7, eller presentere funnene muntlig.

La elevene lese seg opp på teorien:

Durkheim, É. 1982. *The rules of sociological method*. Translated by S. Lukes. New York: The Free Press

Johannessen, L.E.F., Rafoss, T.W. og Rasmussen, E.B. (2018) *Hvordan bruke teori*, s.284-294. Universitetsforlaget

Sande, A. 2002. "Intoxication and rite of passage to adulthood in Norway." *Contemporary Drug Problems* 29 (2):277–240

Instruks til elevene:

Denne oppgaven er en øvelse i å analysere feltnotater. Noen utdrag fra feltnotatene er gjengitt nedenfor. Tenk deg at du, som en del av et større prosjekt om ungdom og alkohol, er interessert i å undersøke problemstillingen: Hvordan bruker unge voksne alkohol på ulike typer fester? Du har gjennomført feltarbeid under russefeiringen og fadderuka.

Jobb deg gjennom disse oppgavene:

1. Kategorisering: Tenk deg at du skal lage en kodebok på bakgrunn av forskningsspørsmålet, som du kan bruke til å systematisere feltnotatene. Les gjennom utdragene for å finne ut hva som kan være nyttige koder (skriv gjerne i margin). Skriv en liste med noen koder som du mener kan være nyttige. Skriv klare definisjoner av hva hver kode skal anvendes på, slik at det er enkelt å forstå når du skal kode hele materialet.

2. Kontekster og sammenhenger: Foregår det som er observert innen kontekster som kan påvirke det som skjer der? Er det noen prosesser i materialet som er påfallende, for eks. sammenheng mellom norm og sanksjon? Sammenheng mellom kontekst og måten det drikkes på?

- 3. Generell påstand:** Kan du gi et tentativt svar på forskningsspørsmålet? Kan den formuleres som en generell påstand? For eks. «Unge bruker alkohol til å...»
- 4. Sammenligning:** Sammenlign utdragene, særlig på de punktene hvor du ville brukt den samme eller lignende koder. Er det noen forskjeller mellom dem som gjør at du bør nyansere den generelle påstanden?
- 5. Negative tilfeller:** Finnes det eksempler i data som tilsynelatende motsier den generelle påstanden? Hvis så, er det noen måte å endre påstanden på slik at den passer til data, eller kan de negative tilfellene forklares på en annen måte?
- 6. Nyttige begreper:** På hvilken måte kan begrepene om «overgangsrite», «norm» og/eller «sanksjon» være nyttige begreper her? Hva taler, for og hva taler imot? Er det andre begrep du tenker kan fungere bedre? Er det andre begrep som kan supplere dem?
- 7. Presentasjon:** Hva ville du lagt vekt på om du skulle skrevet en kronikk om dine funn fra denne studien? Finn på en overskrift og skisser en ingress.

Utdrag fra feltnotatene

Russedåp i en skolegård

(...) En gutt har briller og ei hvit t-skjorte det står «Prest» skrevet på med svart sprittusj, i klønete bokstaver som blir litt mindre utover i ordet. Han står oppå kassebilen og roper for å få alles oppmerksomhet. Han sier at alle bare kan vrenge buksene, at vi begynner med det, han gjentar det og så er beskjeden over. Noen begynner med en gang, andre nøler litt. Det kommer fortsatt folk. Ikke alle har buksa vrent, men etter hvert tar mange av seg buksa og vranger den. Det virker ikke som mange er fulle, en del smiler, men det kan virke som det er mest flaut. Noen går imellom to av lagerhusene, men alle kan se dem, bare på litt avstand. Mange har på seg langt undertøy og tar av og på seg buksa uten videre. Det tar litt tid før Presten er oppe på kassebilen igjen. Han forteller hvordan dåpen skal foregå. Man får utdelt en halvlitersboks med øl og skal drikke så mye en får til fra den i en slurk, man har lov til å svelge flere ganger, men ikke å ta boksen fra munnen. Han demonstrerer fort «dette er en slurk». Deretter bøyer man seg framover og resten av ølet i boksen helles over hodet, og da er man døpt. Han bøyer seg framover og heller ølet over hodet sitt. Like etterpå er han bak bilen, den enden som er åpen ut mot midten av skolegården, og gjennomgår det samme, bare at nå er det dåpen og han er den første som blir døpt. Deretter er det russestyret som skal døpes. Det står mange i en tett halvsirkel med flere i dybden bak bilen, det er liksom en liten scene foran bakenden på bilen.

Det er der de døpes, og mange – kanskje tretti stykker – står og ser på når de første døpes. Ei i russestyret ser jeg at ølet helles over hetta hennes i stedet for over håret, hun har skyndet seg og tatt på hetta sånn at ølet ikke skal komme i håret. Det bues. Et par minutter etterpå, mens russestyret fortsatt døpes, tar tre gutter tak i henne og holder henne fast mens en av dem heller en hel halvliter over håret hennes, hun står foroverbøyd og protesterer, men det klappes. Så begynner de med å døpe resten av russerne klasse for klasse. Det ropes opp og de samles innenfor halvsirkelen. Når de er døpt får de skrevet et (kalle) navn på skjermen til hatten sin, med hvit tusj. En har fått «Reagan» skrevet på skjermen, en annen «Barbereren». Etter hvert er det færre i halvsirkelen og flere står lenger unna og prater. Jeg lurte på hvordan det er med dåp for de som ikke drikker (av overbevisning) her. Når turen er kommet til Sarah ser jeg at hun har med seg en vannflaske og at en gutt heller den over hijaben hennes. Når hun løfter hodet opp, er den helt våt fra bakhodet og framover. (...)

Fadderuka, kvelden første dag

(...) Vi går mot studentersamfunnet, en flokk på nærmere ti personer. Når vi kommer dit er det noe snakk om penger og om de skal se studentbevis, men de har jo de færreste fått, og alle kommer inn med vanlig id og vi går ut gjennom baren til venstre og ut på en stor betongplattning med mange bord. Det er en del folk der fra før, men på noen bord sitter det en eller to personer, og flere bord er tomme. Mange av fadderbarna setter seg på et bord og jeg blir sittende med Vigdis og en fadder fra en annen gruppe ovenfor meg og to mannlige fadderbarn fra hans gruppe ved siden av meg. Litt lenger bort sitter Anders og to jenter fra samme gruppe. Vi blir sittende ved bordet i over ti minutter og prate før ca halvparten reiser seg for å kjøpe øl. Flere kjøper 0,33-flasker. Jeg blir med og bare Sigurd og jeg kjøper halvlitere. Når jeg er tilbake er det to som ikke drikker, Anders og den ene gutten ved siden av meg. Vi sitter og prater, mye om studiet (...). Alle prater litt, det er aldri stille, ingen ser ut til å ikke henge med. Snart har den andre delen av bordet sin egen samtale. Jeg merker etter hvert at jeg drikker kjappest. Jeg er nesten halvveis i min øl mens Vigdis knapt er det samme i sin som er mye mindre. Sigurd har heller ikke drukket så mye. (...). Det tar 45 minutter før de fleste har drukket opp sine 0,33 øl, og godt over en time før de kjøper nye. De to jentene på den andre enden av bordet flytter seg og det kommer to andre med hver sin kaffe. Det er over sju og jeg synes det er kaldt å sitte ute. Vigdis har ikke drukket opp. Noen ser at det er blitt ledig på et langbord på andre sida av platten og alle flytter seg dit, men det er ikke plass så bordet jeg satt på flytter seg tilbake.

Jeg får så vidt satt meg før det blir ledig på enda et mye lengre langbord like ved oss og Vigdis kaprer det og ber noen andre hente de andre, så kommer de tilbake og vi blir sittende på langbordet like under varmelampene resten av kvelden. Magnus kommer nærmere halv åtte og er den første til å ville skåle. Jeg går og kjøper min andre øl, en liten en, ikke lenge etter, i tilfelle det blir flere skåler. Magnus spør om jeg føler at jeg henger med småripsen, og jeg spør om han synes jeg ser gammel ut. Han sier at jeg er litt ubestemmelig og at jeg kunne passert både som 23 og som 35. (...) De fleste ser ut til å drikke øl nå, noen vin, og det står tomme flasker foran flere (de går ikke og kjøper mer øl med en gang). Nå og da kommer det flere som tilhører gruppene. Det sitter ca. 40 stykker rundt bordet i flere timer fra åtte av. Det er ute, men ingen i nærheten av meg røyker, men flere på den ene enden gjør det, som om de har samlet seg der på enden for å røyke. Det står ikke askebegre på bordene, og jeg ser seinere at noen bruker tomme plastølglass i stedet. Det ligger brosjyrer om medlemskap i studentersamfunnet på bordene, og Stine kommer med en øl og setter seg ved Vigdis og sier at man kanskje bare skal bli medlem med en gang, at man sparer det fort inn for det er femten kroner forskjell i ølprisen på medlem og ikkemedlem. Vigdis sier at man også får bedre priser på mange bra arrangementer. (...)

Fadderuka, pub-til-pub-runde, kvelden sjuende dag

(...) Jeg prater ikke med noen fadderbarn her. Alle jeg ser enten går til og fra baren eller fordi de nettopp har kommet inn, men de aller fleste sitter ned og prater. Det er ikke noe høyt lydnivå, men noe musikk. Etter at de fleste har blitt ferdig med å drikke opp sine 0,33 øl bestemmer Vigdis at vi går opp til «festivalteltet» på plassen like ovenfor. Hun har en halvliters ølboks i handa og går først bare ut fra det inngjerdede området uten at noen av vaktene sier noe. Noen meter bortenfor ser hun på ølboksen sin og sier «det var kanskje ikke lov det?» mens vi går opp til teltet. Inne i teltet er det mange ledige bord, det er lyst og en rolig atmosfære. Vi sitter på et langbord, de fleste drikker en øl eller en cider enten med en gang eller er borte og kjøper en etter kort tid. Jeg reiser meg og går bort for å kjøpe en solo (...) Ved langbordet får jeg forklart hva som er belønningen for pub til pub-runden og hvordan den foregår. Alle får først et kort på det første stedet de besøker, med et stempel på et felt for det stedet når de kjøper noe å drikke. Om en besøker seks puber og får stempel, hvorav minst en er Studentersamfunnet eller Festivalteltet, får en fri inngang til [en fest] på lørdag. Dvs. en billett som ellers koster 100 kroner. 0,33 ølet kostet ellers 33 kroner, så etter seks ganger har en betalt mer enn billetten. Jeg sitter med flere faddere og noen fadderbarn og prater. Noen flytter på seg, noen kommer til. Etter at de har drukket opp ølen og cideren sin og vi skal videre går vi forbi et bord hvor jeg teller ni faddere i røde t-skjorter og elleve fadderbarn.